

అక్షరసంజీవిని

అనుబంధ గ్రంథములు

కండవ కుసుమము

5- JUL 1922

పాఠశాల.

గ్రంథకర్తలు

గుమ్మా శ్రీరామరాజకవులు.

1435
10220

PRINTED AT THE V. R. C. PRESS,

VIZAGAPATAM.

1922

కృత క్షతః

ఉ॥ మాయ సేరుంగనష్టే పితృ మాతృవియోగము సంభవంప యో
 లాయము లందకుండ నుప బాలనలో మములెంచి పత్నీగా
 దాయము లిండ్లు భూము బుచితలబుగ నిచ్చి తంబొనాగిగా
 జేయగడంగు ధర్మగుణ సేవధి మత్ప్రియభావుసుంపా, నా
 రాయణమూర్తి కన్న నితరంబగు నేవు నెరుంగ పెచ్చుదునీ.

సీ॥ లలిత మందస్మితాలంకృతంబగు మోము
 గోమువాడార్దుల మోమువాడు
 వరకరుణారస ప్లావితంబగు చూపు
 కోపువాడొచ్చెంబు వాపువాడు
 తతవనీపకదరిద్రతనవంచనదాస్య
 కిరిమునా దుర్భయం కిరిమువాడు
 నిత్యసత్యాలాప నిష్ఠా రఘుంజై
 గొలుగువాడొకమి గొలుగువాడు

సీ॥ అల్పధ సాగిస్వతాభ్యుదయాభిలషితి
 భాసకుడు సత్ప్రియంకిగ భాషాసంకు
 ముద్దుపంక నారాయణమూర్తి కిశుల
 మతికి నేమాకృతజ్ఞతా సతతతంబు॥

విశాఖపట్టణము, | గుమ్మా శ్రీరామకృష్ణి.
 28-4-1922. | గుమ్మా నన్యాపిగాన.

శ్రీ రామాయ .

శ్రీ రామరాజీయము .

పాంథుడు .

సీ॥ తవనోగ్రతరకరా, తవతప్తకాశ్యపీ
తాపోవశమనసంధానకంబు
అతిపిపాసావ్యధార్దితచాతక వాత
కామితఫలసిద్ధి కారకంబు
ప్రధితనర్తన కళాప్రారంభ సంరంభ
మాణమయూర నమ్మానకంబు
దంపతీజనహృదంతర నితాంతరతీత
క్రీడావినోద ప్రేరేపకంబు

గీ॥ కర్మ కామోద సంధాయకంబు, సకల
జలచరోద్భిజ్జవితతి నంజాతపేతు
భూతమమలగ రుద్ధృతి స్ఫోటకంబు
నగుచు గన్పట్టె పావృత్తమాగమంబు॥

ఉ॥ స్ఫారతటిల్లతాప్రసర
సాంద్రీవిసీల వయోధరోదితా
సారముఖండప్రాగనిల
నంచలన ప్రవృత్తహాధరి
ప్రేరుహమాదితేయ విభు
దివ్యధనుర్గత చిత్రవర్ణ వి

స్తారక మర్ణ వాయితన

దహ్మదక్తై రవిఃఖితానమున్ ॥

2

చం॥ నకలజనప్రమోదరస

సంపదనిచ్చెడి వర్ష కాలమం

దొక పురుషుండు రాతిరిని

నొంటిగియై కమలాపురీపతో,

లికలఁ జరించుచున్ నగర

లీలగనుంగొనమార్గమధ్యమం

దొక పరి నిల్చుచున్ నడచు

చుండె నమోఘమనో వియత్తుడై ॥

3

గీ॥ మనుజబాహ్యస్థవేషంబు గనినమాత్ర

వానిఘనతయు న్యూనత వశమై డెల్లుష

ఆమనుష్యుని వేషంబు నర్థయ మిగుల

పేదవానిగ దోషించు ప్రేక్షికులకు॥

4

చం॥ అతనినిగూఢ రూపతిథ

వాతిశయంబును బాహ్యవేషనం

గతిగనుగొన్నచో నిగురు

గప్పిననిప్పు స్పృహించు నెవ్వడే,

కతన చరించుచుండినది

గమ్యమెదో, వివరం బెరుంగువా

డితరుఁడుగాన రాడతని

యిచ్చకు వచ్చినయట్టులాపురిన్ ॥

5

ఉ॥ ఏకత సద్వ్యామి యటు

లేగుచునుండ విసలనీరదా,

నీకముచే వియతలము

నిండె తటిద్యుతులు సీలన

స్తోతరాశనిధ్వనుల

తోడ హతాత్పతితాంబువృష్టి మే

సోకుట నేమిదోపక వి

శుద్ధసుధామయ పాదమచ్చటన్॥

6

చం॥ కని చపలాసహాయతని

కాయముఖస్థితవేదికాశలం,

బు సధివసింపబోయి తడి

పుట్టములొయ్యన నారవిప్పుచున్,

వణకుచునొక్క మూల నిలు

వన్ బడియుండ గ్రమక్రమంబుగా,

చినుకులు ధారలై కటికి

జీతటిగ్రమ్మ ఘనా ఘనాఘములన్,

7

గీ॥ గుప్తుగుప్తున వలిగాలి రుప్పుచుండె

నడ తెగక వర్షధారలు వడుచునుండె

వల్లభం జాయలకు నీరుపారుచుండె

వసుధ నిజపరిమళముల విసరుచుండె॥

8

ఉ॥ ఆంత గవాటమున్ దెరచు

నల్లరరారవమధ్వగశ్రుతి

ప్రాంతములుందు దోప నటు

వై పు ముఖంబుమరల్ప నాగృహ
భ్యంతరసీమనుండి యొక

వ్యక్తి కరాంచితకాచదీపికా
కాంతి వెలుంగ నీవలకు

గగిన్న నవచ్చి నభంబునలైకల్ ||

9

మ॥ ఆవలోకించె వమన్ని తాంతజలభా

రాదభివర్షాభిముల్

పవనిగ్తోషణముల్ యదుచ్చలనముల్

ప్రద్యోతవిద్యుల్లతా

నివహంబుల్ గనివిస్మయాకులతచే

నిర్భిన్నచేతస్కుండై

భవనస్వామి మనంబునం దెదియొన

స్పష్టంబుగాఁ బల్కుచున్ ||

10

మ॥ ధృతిహీనస్థితి లోనికేగుతరినా

గ్రీభూతనేతున్ ప్రకం

పితసర్వోపరిగాఁతు నుద్ధరకృపా

విరూపతచారితునిన్

తతధైర్యావహనేతు యాత్రికు గృహ

ధృక్కుండు వీక్షించుచున్

మతి నేమేమొ దలించివల్కె ననుకం

వాస్కూర్తి శోభిల్లుగన్ ||

11

చం॥ అతితరవప్తిబాధకెటులా

గతిరీప్రబలప్రభంజనా,
హతులు భరింపగా వశమె, య
క్కట! లోపలికేగుడేర మీ,
గతికి నిరోధమున్నదె? యెకా
నొకపాంథుడు వీధివేదికా,
గతుడయి పండ నింటను సుఖం

బుగ నుందురె యాలయాధిపుల్ ॥ 12

వ॥ అని॥

13

కం॥ కరమును బహుమానపుర

స్వరముగ గొని ధర్మశాస్త్రసారంబోనా
నరుదుగ నువన్యసింపుచు
సరవిన్ దనయింటిలో వసారాయందున్ ॥

14

మ॥ అనపాయంబుగ నుండు మీకచటశ

య్యాయోగ్యవస్తుత్కరం
బనుకూలస్థితి గూర్తురండని గృహ
ధ్యక్షుండు ప్రార్థింపని
ట్లనిమిత్తంబుగ శౌరవించుటకునే
మైయుండునో స్వార్థశా
రణమట్లుండక బీదవాని ననునే
లాసారె ప్రార్థించెడున్ ॥

15

కం॥ పరమార్థచింతనంబో

దురితజననిసరమెన దోషమె యీ యాద
రణమునకు కారణమే

పరిశోధించెద గృహాధిపతిహృదయంబున్॥ 16

చం॥ అని మది నిశ్చయించుకొని య

ధ్వజుడతని మెట లోనికిన్
బనివిని తద్గృహాధిపు నవ

రస్యనందితుడై కృతజ్ఞ
తా, వినతులనేకముల్ నలిపి

విశ్రాంతమగు ఖట్వమొందు చూ
పిన శయనించె నెమ్మదిని

వితగునందియముల్ జనింపగన్॥ 17

కం॥ తెరువరి శయ్యాన రణము

నరసకు గృహమేధి చేరి సరసచో వి
స్ఫురణంబు న్వక్తియాంతః

కరణము విశదీకరింపగా నిట్లనియెన్॥ 18

చం॥ పురుషవతంసమా యతిధి పూ

జలొనర్చెడి పుణ్యలెండటి
పురమునలేరు చూడ మదపూ

ర్యపురాకృత పుణ్యలేకమో
గురుతరవర్ష కారణమొ

గూర్చెను దుర్లభనీయమైన వి

దరిసెనమోయ్య యింతకువృథా చ.

నుడెంతురొకో భవాదృశుల్॥

19

చం॥ పథికవరేణ్య మీవిమలసా

దతజఃపరిషిక్త మౌట నే,

డధికపవిత్రవంతమగు న

న్న యశీకమో మద్గహంబు మీ

విధమునమన్నమున్ దెలియ నే

డుకబుట్టి భవత్స మాఖ్య నే

ప్రధితసువర్ణవర్ణములు, భా

సిలు తావక వానమెద్దియో॥

20

మ॥ ధనమున్నందుకు సార్థకంబుజిది స

త్కాతాది పుణ్యక్రియా

వనుడై నిశ్చల ధర్మతత్పరత గై

వల్యాంగనాలింగనా

ప్రణయాంతః గుఖమొందుకంటె ని

తర వ్యాపారమేమున్నదో,

యనఘా! మాదృశగేహనాయకుల క

శాంతంబమప్తింపగన్॥

21

గీ॥ విపులధనవంతుడని ధర్మవేదియనుచు

పుణ్యమార్జించుటే వీనిపూనికనుచు

తాటసారి మనంబున నాటుకొనంగ

వలెకెనీరీతి తన్మృదుఫణితికపుడె

22

గీ॥ నముచితంబగు వ్రేత్తుత్తరముల వడసి
 దృప్తి వడి, బాటసారి నుషుప్తి జెందు
 నూచనలెరింగి మెల్లన లేచివచ్చి
 తాళము బిగించె నాయింటిలలుపులకును॥ 23

కం॥ కైతవన్నిదాభినయో
 పేతుండగు పాంథుడతని వినయంబెల్లన్
 పాతకయుతమని బాగ్ర
 చేతుండై పెక్కుగతులఁ జెంతించె నిటుల్॥ 24

కం॥ తలుపిటులమూయ నీతని
 తలపెటులున్నదియొ ధర్మతత్పరుడనుచున్
 దలఁచుటకాత్మస్తుతులన్
 నలుపుకొనునె ధూర్తవర్తనం బగవడెడిన్॥ 25

ఉ॥ వీనిప్రయత్నముల్ గనిన వి
 శ్రుతమానివుడెందుకోనమీ
 హానిదలంచెనో తెలియదా
 యె నటంచు నితాంతయోజనా
 ధీనమనస్కుడధ్వగుడు తెం
 పరియై శయనింపనర్గళ
 ధ్వానము వీనులన్ బడఁగ ద్వా
 రమువైపు దృగంచలంబులన్॥ 26

కం॥ పరపి గనుంగొనె పాంథుఁడు
 ఖరతర కోక్షేయకలితకరునిన్ గురుభి

కరునిన్ గృహధివరునిన్

పరజీవహృతివృత్తైకమ కావరునిన్ ।

27

మ॥ అపుడాభీక రాశభిద్గకరుడు

ద్యస్మృత్యుసంకాశుడై

కపటవక్రియ తస్వశించుటకు ఖ

డ్గంబెత్తుచుండన్ సమి

న్నిపుణున్ బోలి తదీయ ఖడ్గమపుడెం

తే నేర్పుతోఁ బట్టి యీ

విపరీతక్రియ కాత్మసంభృతి మహా

విభ్రాంతుడై యిట్లనున్ ॥

28

గీ॥ తగునె మీవంటిసజ్జనోత్తములకిట్లు

పరజనానుప్రదారణోద్ధవమహాఘ

జాలమున జిక్కి సరకానకూలబడుట

త్వత్కృపారక్షిత్తైకజీవనుడగా నె॥

29

కం॥ ఘనవృష్టి నోర్వజాలని

నను బోచియు నిట్లు నాశసంబానిరింపన్

జనునే, తన పోషించెడి,

ఘనతరురాజంబు దుర్గింపగాఁ జూచుకొకో॥

30

చం॥ పురుషవశంస సన్నుబారిపు

చ్చదలంచుటకు నిమిత్తమే

నరయఁగ జాలకుంటి గిలనై

సను మీయెడి నెట్టిమోసమున్

జరిగినవాడగాను ధనసం

నదశానవహింతువన్నచో

పరమదరిద్రశేఖరుడ భా

గ్యయుతుండవు నీవుగావుతన్ :

31

ఉ॥ శారణమొందు గన్నడ దళు

ప్రతిపాదకదుష్టమా మహా

దారుణకర్మమున్ నలుప దై

వసహాయము సంఘటిల్లునే

శారుణికత్వమున్ వలదె ఖం

డనచేసి మదీయమాంసమున్

భారణసేతువే రుధిరవా

నమొనర్తువె రాక్షసుండవే॥

32.

కం॥ నీజీవన మొరుడొకడ

వ్యాజంబుగబట్టి ద్రుంపవచ్చినచో నే

యోజచలించునొ నీమది

సాజము నకలప్రపంచజనములకదియే॥

33

గీ॥ జీవహింసయె తొలుతొల్ల జేయకూడ

దందు విజ్ఞానయుతుడగునట్టి మనుజ

హత్యకుగడంగుటెంత దురంతకర్మ

మోదలంపుము దై వమెల్లొర్పు దీని॥

34

కం॥ శారణయు లేకనన్నని

వారిణగితి మృండలేయ వనుధానివుడి

మారిణకర్మ మెరింగిన

స్నేరణ సేయునె వ్రచండశాననుడుగదా!

35

ఉ॥ చాపముదాగదీకొలది పం

డినదాన తనంతనే పరి

వ్యావృతమౌనటంచు బహుభం

గులదై స్వతయున్ గభీరతల్

దోపగ మార్గగుండతనితో

బలుకన్ బదులాడె కర్కశ

లావములన్ గృహధిపుడల

క్ష్యమనోద్రోహిమానియునుడై!

36

ఉ॥ దైవసహాయమంచితవిధం

బున నాకొనగూడబట్టియే

వేపురుక్షలీగతిని వే

గమదీయని కేతవంబులో

వావిరిజొచ్చి మత్కరకృపా

ణసపర్యలజెంది స్వస్థతన్

బోవుచునుండు ముందుగతి లో

ల గనుంగొనుటప్పునధ్యగా॥

37

ఉ॥ కాలముచెల్లి మామకనికా

యముసొచ్చితి కారణంబుతో

నేల వృధాప్రసంగముల నిం

కనుడుంగుమటన్న పాంఘడా

యాలయనాధుతో ననె మహా

ససగేహనిరుద్ధమైన కుం

దేలననుంటి నేభవదధి

నుడనై యింక నెందు బోయెదన్॥

38

ఉ॥ చంపగడంగినాడ విక చం

పకమానవు తత్కృతిన్ నివా

రింపయతించుటెన్న శశశృం

గముగోరుట దానికై విచా

రింపను గాని యిట్టులొనరిం

చుటకేమిప్రయోజనంబో యో

జింపగ లేకయుంటి దయచే

సి వచింపగదయ్య హేతువున్॥

39

గీ॥ మరణానందనమును బొందు మానవునకు

నెట్టికోరిక మదినావహించియుండ

తప్పకయ నిర్వహించుట ధర్మమగుట

మన్మనోరథమొడర్చుమా గృహేశ॥

40

కం॥ పాపము శేషెడి నీకే

పాపములో కొంత పుణ్యఫలమబ్బెడు నీ

వ్యాపారముగో సప్తం

బేసారదుగాన నిర్వహింపగ వచ్చున్॥

41

చం॥ పినయనెక ధర్మసముపే

తెవిశోచ్యతమప్రసంగముల్

విని పలికెన్ సృశంసనవ్ర

వీనుడు భావమునందడేదియో

మనసము చేసి యీగతిని మా

ర్లగ! నిన్వధియించి మాంసమ

మ్మిన ఘనలాభమందెద నిమి

త్త మిదేయన విభ్రమాత్ముడై ॥

42

ఉ॥ విత్తము గోరి గాదె యవివే

కమునాక యమానుషేయమా

వృత్తిని బూని నన్ను విదళిం

పగడంగితి దీనప్రాప్తమా

విత్తముకన్న నెక్కుడులభిం

చు నుపాయమెరుంగ సేయ న

న్నున్నెల్లపెట్టకే విడుచుట

స్తమధర్మముగాదె గేహపా॥

43

ఉ॥ జీవపుభిక్షు నాకు దయచే

సి యొసంగు మజన్మమున్నవ

త్సేవకుభంగినుండి విరచిం

తు విచిత్రవిలేఖనంబులీ

వేవివనిష్ఠలంబులకు నే

గి క్రియింపనగణ్యమూల్యముల్

కై వసమా సుఖస్థితులగా

లెద వేటికి పాపకార్యముల్॥

44

ఉ॥ మామక జీవమెంతయు నమం

చిత పూర్ణసుఖంబునొందు నీ
కామితసిద్ధియా నటుల గ
ణ్యధనార్జనమాను గాన న
న్నోమినిశాతసూచికయు నొ
క్కదుకూలము రంగు దారమున్
ప్రేమనొసంగుమయ్య వివ

రించెద శిల్పకళాప్రవీణతన్ ।

45

చం॥ పనివడి నేను చేయు నిలవం

పు దుకూలము విక్రయింప నీ
వనుకొనినంతవిత్తము సమా
ర్జనజేయగలాడ విందులో
నన్యతము లేదు నీమదికి న

చ్చనియప్పుడు నన్వహించియున్
దనియుము తావకీనపదదా

నుడనై యింక నెందు బోయెదన్ ।

46

చం॥ అతివినయప్రక రితహితా

లపనంబుల కాలయేశుడూ

ర్జితమతి దీర్ఘయోజనముజే

సి తదిష్టములైనవస్తువుల

దతన మొనర్చి తక్షణమొసం

గగ పొంగి విచిత్రలేఖనా

- చతురుడు పాంథుడందువయి చ
 క్కని శిల్పమొనర్చి యిట్లనెన్ || 47
- మ॥ విహాపీథుల విక్రయార్థమిది చూ
 పింపంగరొక్కంబునీ
 కువలాభించును మిక్కుటం
 బుగనుగాకున్నన్ భవన్మంతలా
 ధిపుడత్యంతరనజ్ఞు డీవనికి దృ
 ప్తిన్ జెంది వీక్షోరు మూ
 ల్యపదార్థం బానగూర్చువాడని దు
 కూలంబిచ్చినన్ గ్రచ్చరన్ || 48
- గీ॥ బాటసారి వచస్థితిపాటిజేసి
 విహులందున వసనంబు విక్రయింప
 బూస నావణిలు దాని మూల్యమడిగి
 వేయు టంకంబులన వెనుదీయుచుండె || 49
- ఉ॥ బావురె నీకు నూలువలిపం
 బునకింతటి యర్థమెవ్వడి
 నోపు భవన్మనోరథ మహా
 మృగతృష్ణజలంబుఖవ్రనూ
 నోపమమంచు నవ్వుకొనుచుం
 డెడివారు మహోన్మదుండితం
 డేపున బేరమేటికని యే
 గుచునుండిరి యాపణిగ్విగుల్ || 50

గీ॥ ఒక్కడేనియు దాగోరు రొక్కమిచ్చి
యంబరము పుచ్చుకొనమి గోవంబువాడమె
పాంథుపైగాని యింక భూపాలకునకు
జూపవలెనంచు ణోటలోఁ జొచ్చెనంత॥

51

మ॥ సకలామాత్య పురోహితాప్తసు మన
స్సమంత భూకాంత సే
వక పై న్యాధిప వందిమాగధ సుహృ
ద్వైతాళికన్యంధుని
వృక రాభోగనిజాయతాస్తరములై
భాసిల్లుకేరోలగం

బకటా కాంతివిహీనమై బరగె రా
జాభావమై యత్తరిన్॥

52

సీ॥ కైరవిశేషమనో, హరిలేకున్నట్టి
ఋక్షప్రపూర్ణాంతరిక్షమనఁగ
వికసత్సరోజుసీవిరహితామలవయః
పూరితంబైన కాసారమనఁగ
సర్వాంగసౌష్ఠవనంపద్వికాసిత
విధవాంగ నావయోవిభవమనఁగ
చతుర వాగ్విన్యాసప్రతిభాప్రలోపిత,
పండిత సాహిత్యపటిమమనఁగ

గీ॥ కీరరాజప్రచారాతిదూరమైన
పరసఫలభరితామృతం, జంబనంగ,

సకలపరివారసంవృతా స్థానసీమ
రాజులేంకుట దోచె నిస్తేజముగను॥

53

గీ॥ ధారణీశుండు రానేల తడసె సనెడు
వారలీపాటికిని బయల్ జేరు ననెడి
వారలామయమున సుక్కినార లేమొ
యని దలచుచుండె తత్సభాజనము లెల్ల॥

54

మ॥ మతిమత్తల్లజుడొ సుమంత్రీయను నీ
మంతుండు సర్వంసహా

వతి రాకున్న కతంబెరింగి యుగిగు
ప్త ప్రక్రియన్ జేసి యా

తతచింతా పరిమంఠితాన్య జలజా

తంబందు లేనట్టి

సుస్మితముంగూర్చుచుఁ దత్సభాన్ సరస
గోష్ఠిందేల్చివర్తించుచున్ ।

కుతుకంబున్ వెలిబుచ్చుచున్ జనులతో

గోష్ఠిన్ విడంబించుచున్ ॥

55

ఉ॥ గోరికమీర దానెవరిగో

సరమో సచివుండు తత్సభా

స్తారులతోడి పాటు రభసం

బునగాంచ స్పృహంతరంగసే

వారతుడైన భృశ్యుడొకడ

ప్పుడు వచ్చి శివోవివేచనా

భారముచేత డస్సెన్మపవ

ర్యుడమాత్యుని కాదరంబునన్॥

56

ఉ॥ ఈవధ నిర్వహించుటకు ని

చ్చె ననుష్ఠాయటన్న తత్సభా

గ్రీనరుడై సుమంత్రి వరికిం

పుచునుండగ రాజకార్యముల్

వానవనిగ్వరుండొకడు వ

చ్చి కవాటమునొద్ద నాజ్ఞకై

వేచుట ద్వారపాలకుఁడు వి

న్నపమున్ బొనరింప వై శమున్॥

57

చం॥ అతనిని దోడితెమ్మనుచు నా

జ్ఞ నొనంగిన నల్లగేహినీ

వతి సదుకూలుడై నభికు వ

చ్చి విచిత్రవిలేఖ నాతిరం

జివననరీబాసంగఁ బరిశీ

లనజేసె విమర్శదృష్టితో

నతిమతిమంతుఁడై న సచివా

గ్రీనరుండు సుమంత్రి యెంతయున్॥

58

ఉ॥ కాంచిన యంత నూతనవికా

సనమన్విత వక్త్రసీమదో

పించు దరస్మితంబుడిపి పే

ప్యకుజీరిరహస్యమేము హో

ధించి తటాలునన్ బనిచి ధీ

నిధిసత్త ముఁడాపటాంతరా

భ్యంచితచిత్రలేఖన కళా

విభవంబు ప్రశంస జేయుచున్॥

59

గీ॥ వసన వికేతతో నచివప్రవరుడు

వంత బేరంబులాడుచు విసువుపుట్ట

కాలయావనజేయ భూకాంతు డదిగొ

వచ్చెననునట్టి సంతోషవార్త బుట్టె॥

60

మ॥ మకుటాంతస్థితరత్నదీధితులతో

మందీధవచ్చిత్తపా

ళికతో, సుందరమందహాసవికస

లీలాస్య బింబంబుతో

ప్రకటీభూతస్పృహలచిహ్నములతో

ప్యంకికాగోహుడై

యకలంకస్థిత వచ్చియున్న నరసిం

హారాయభూషేంద్రునిన్॥

61

మ॥ సభిక శ్రేష్ఠులు గాంచి గౌరవపుర

స్కారంబుగా నమ్మిలై

యభివాదాదులొనర్చి దివ్యదుపదా

నాదుల్ నమర్పించి త

త్ప్రభునాక్షాప్తి సుఖోపవిష్టులయి మో

దస్సూరి నుండంగనా

త్తభయోద్దిక్త కంప మాననిజగా

త్రీవాక్తుడై భూవతిన్ ||

62

ఉ॥ చూచినమాత్ర వాసవణిజం

కు కడుంగడు తొట్టుపాటుతో

లోచనవారి దృష్టికవరో

ధమైసంగ విషాదయాతనా

నీచికలస్నిమగుడయి వి

భ్రమసంకలితాస్యనై ఖరిన్

దాచి దురాశదుఃఖములదా

ర్చనటంచు మసంబు దిట్టుచున్ ||

63

ఉ! నమ్మగనేల పాంపు కుహనా

వచనంబు లమోఘసత్యబ

ధమ్మలుగా స్వకీయచరిత

మ్మ సమస్త మెరుంగజేసి జీ

వమ్ములు దీయకే విడువ వ

చ్చునె జూడ స్వయంకృతాపరా

ధమ్మై నరించుకొంటి నిక త

ప్పదు చాపు ధరాధినాథుచే ||

64

కం॥ అనుకొని నిజప్రాణావన

మున కనువగు మార్గమొండు పొడసూపమి న

వ్వణిజుడు చింతాగులమం

స్వితనుభుక్త్యాభోవలిస్త తన్ను యుండెన్ ||

65

మ॥ అతిగంభీరవచోనిగుంభనల న

భ్యశ్రేణి యాలింప తత్
క్షీతిభృతల్లజు డిద్ధనైదుషి వచిం
చెన్ పౌరులెల్లప్పుడున్
సుతబంధుప్రియమిత్రభృత్యజనమె
చ్చో గానరాకుండె మా
గతియేమంచు విషాదప్రార్థన లసం
ఖ్యాకంబుగా పంపినన్॥

66

ఉ॥ దేశము వీడజూరు మదీ

యప్రచండత రానుశాసనో
ద్దేశమెరింగి తామపరదే
వతలన్ పరితుష్టిగొల్ప నా
వేశముచే మనుష్యబలివే
సియొందుకు తన్మతస్తులీ
దేశములోన లేరు చనుదే

రగరాదు మదీయ సీమకున్॥

67

ఉ॥ చోరులచేత జిక్కిరించో

ధనవంతులుగానివారలు
న్నార లనేకు లందు కమనప్ర
కృతిప్రభవాఘమంచు ని
ధారణసేయ వృథులును, దా
రకులున్ గల క్షిప్రనిట్టివ్యా

పారముజెల్లునా యనుజభా

వము మామకనాగరాభికిన్ ||

68

మ|| సదయుంజౌ భగవంతుడిచ్చిన సుధీ

చాతుర్యసంతి చే

హృదయంబందు ననేకభంగులవిత

ర్కింపన్ నిమిత్తంబునా

కిదమిథంబని తేలకుండుటయు నే

నేకాకినై దోషులన్

వెదుకన్ మాపుల సంచరించెదను మార్

వేసంబుతో నీపురిన్ ||

69

మ|| పరమార్థగ్రహణాభిలాషి నగుచున్

ప్రచ్ఛన్నరూపంబుతో

దరమున్ వీడి చరించుచుంటిని వివి

క్తప్రక్రియన్ రాత్రినీ

పురిశృంగాటచయంబులందున యథా

పూర్వంబుగా నంతటన్

గురియన్ జొచ్చె మహాంబువృష్టి ధరపై

కుంభప్రపాతంబుగన్ ||

70

ఉ|| ఒక్కవిశాలమందిరసము

న్నతసాధవితర్ది వృష్టికిన్

జిక్కివడంకుచుండ గృహసీ

మను వెల్వడివచ్చియొక్కరుం

డక్కడనుండి లోనికి నమా

దృతి'నన్ గొనిపోయి చక్కగా

పక్కనమర్చి నీతుల నపా

రముగా గురియించుచుండగా॥

71

చం॥ అతివినయమ్ము ధూర్త నహజా

యితలక్షణమాట ఘాతుకం

డితడగునేమొ యంచు మదినె

చి యళికసుషుప్తి జెంది న

వృత్తితుడతందుడై నిసితవాల

ముతో పరిమార్చజూడనే

నతులితధైర్యసంపద నయా

పలనంబుల కేలు పట్టియున్॥

72

చం॥ కనికరమేది నన్ను శరఘా

తమొసర్చుట కెట్టిలాభమో

వినవలతున్ వచింపుమని వి

హ్వలభావము నాదువక్త్ర)మం

దెనయగ వేడుకొంటిని మది

ప్రవశంపదుడెందుబోవునం

చనుకొనబోలు సర్వము యథా

ర్థముగా వివరించె నీగతిన్॥

73

గీ॥ పొలనులమ్ముకతన గొట్టపోసికొను క

సాయి నని సరమాంసంబు సారవంత

మగుట వెల యధికంబుగా నబ్బకతన
నరుల బరిమార్తునంచు నాకెరుకసేయ॥ 74

గీ॥ స్వాంతమత్యంత విభ్రమాశ్చర్యచలిత
మై కసాయినిగూర్చి యిట్లంటి నేను
ద్రవ్యమాజ్ఞింప పాపకార్యంబొనర్ప
వలయునే భవ్యమార్గంబు దెలుపువాడ॥ 75

ఉ॥ చూపెద నింతకెక్కుడు వసు
వ్రజమార్జనసేయ నీయసూ
ద్యావనకర్మకున్ దొడర క
య్యయటంచును నచ్చచెప్పి నే
నాపటమందు చిత్రరచనా
కుశలత్వము మీర నక్షర
స్థాపన చేసితచ్చట కసా
యికి చిక్కితి ముక్తి గోరెదన్॥ 76

గీ॥ చిత్రవర్ణాంచితంబగు చేలమిచ్చి
వేయినిష్కంబులద్దాని విలువచెప్పి
వణిజులొకవేళ గొనకున్న మనుజవిభుడు
గొనునటంచును పేరాశగొలిపి యుంటి॥ 77

క॥ వణిజులు తద్వనసంబున్
గొనజాల రమాత్యవరుడు గురితింపగలా
డనియాహించిన యందుల
కనుకూలస్థితి వహించె నన్నియు తీరెన్॥ 78

చం॥ చిన్నతనాన నాకితడు శి

ల్పకళారచనారహస్యములే
విసుచుట నీపమీమాదమున వీ
గక పైబడితంచు భూపుడా
ఘనతరుడౌ సుమంత్రిని విక
శ్శనపూర్వకవాక్పణాళికన్
ప్రణతులూసర్ప లేచి సచివ
ప్రవరుండుచితోత్తరంబులన్॥

79

చం॥ ధరణిపు ధైర్యశీల ముచిత
క్షతవేర్పును సన్నుతించి మీ
రగుగుటగాని మీదుపునరాగ
తి లేమి విచారమందుచున్

వరులిదివిన్న నెంతయు వివ
త్కరమంచు శిరోవివేదనా
భరమున సుక్కినారలను వా
ర్త సభాస్థలి పుట్టజేసియున్॥

80

గీ॥ చారుల రహస్యగతి తమ జాడనెరుగ
బంచి యీసభ నేనిర్వహించుచుండు
నంతలో వచ్చె నీదుకూలాపణికుడు
నర్వ మెరిగి నిన్నిడిపింప బూనినాడ॥

81

చం॥ ఇటుల తదానుపూర్వీకము
కృత్స్నముగా వివరించి మంత్రి చె

నాలింపుమా మాసవాశనోచితజంతు
 ఫలవిక్రయకారి కులమునందు
 జనియించితని కులా, చారమా వృత్తిని
 అధికలాభంబుల నందిగేహ
 మాన్యాదికములు సంపాదించి వాణిజ్య
 మంతకంతకు వృద్ధినందజేసి,

గీ॥ స్వల్పలాభంబునకు దృష్టిపడెడువాడ
 నగుట నేనమ్ముపిశతమే నగరిజనము
 గొనదొడంగిరి తోడివిషమలడంగె
 వానిలాభంబుకూడ నాపాలబడియె॥

88

చం॥ పురవరసీమలో పిశితభు

కులకెల్లను నేనుబెట్టుటే
 సురుచిరభిక్షయై దనరుచుం
 డె దినంబులుకొన్ని యీగతిన్
 జరుగుచునుండ నాన దివస

త్రయమొక్కట కుంభవృష్టిగా
 గురియుబబట్టి జంతువులు కో
 యుటకున్ లభియింపకుంటచే॥

89

శా॥ ఖాతాదారులకిచ్చి పుచ్చుకొను మా
 ర్గంబేదియున్ దోషకన్
 జేతంబున్నతవిత్త సప్తమునకై
 చింతించులోనెవ్వడో

దోతెంచె బలవిక్రయార్థ మపుడెం

తో గారవస్ఫూర్తి నా

హూతిన్ జేసి నిజాంగణంబున వధో

ద్యోగంబు గావించియున్ ||

90

ఉ॥ పోడిమితోడనే పిశితభు

క్కులకెల్ల తదీయమాంసమున్

వాడుకచూప్పనన్ బాసగ వా

రలు దాని భుజించితోడితా

రూఢమనస్కులై మిగుల రు

చ్యతరంబగు నట్టి మాంసమున్

పీడక నీవాసంగ ద్విగుణీ

కృతమిత్తుము మూల్యవిత్తుముల్ ||

91

కం॥ అని నను ప్రేరేపింపగ

ననువై నపుడెల్ల మానవామిషమున దృ

ప్తినిజేసి వారికడనే

నినుమడి వెల లందుచుందు నీగతి నుండన్ ||

92

చం॥ తమరరుదెంచుటాదిగ కథా

విధమెల్ల నెరింగియున్నదే

కృమమగు న్యాయపద్ధతిని ఖం

డననేయగ వచ్చుకోరికే

దిమనమునందు లేదనుచుతెం

పరియైమరణాక్షకై మహా

- ప్రమదముతోడ నుండగ నృపా
 లుడు నభ్యులగాంచి యిట్లనెన్॥ 93
- ఉ॥ పండుడటంచు మేదితనిజం
 పుటకాజ్ఞనొసంగనిట్టిదే
 రెండనవాడు లేచిపచరిం
 పకమానడు వీనివీడియున్
 వండుగుపూట కూడవలభ
 షణ్ముంద్యశియించు నట్లుగా
 చండతరప్రశాసనము చా
 టగజేతు మదీయ సీమలో॥ 94
- గీ॥ సభికలెల్లరు నదియుక్త సరణియనుచు
 నమ్మతులొసంగ వెంటనే చాటపంచె
 నన్యమగువృత్తిలో లాభమందుచుండె
 సంతసంబుననుండె కసాయివాడు॥ 95
- గీ॥ ఆంధ్రసంజీవిని గ్రంథహారమందు
 కూర్చినాదిది యనుబంధకుసమముగను
 లలితసత్కవితాంగనాలంకృతాభి
 రాములై నట్టి శ్రీరామరాజకవులు॥ 96

స మా స్త ము.

10360

